

Tilburg University

Ten geleide

Fijnaut, C.J.C.F.

Published in:

De affaire-Oss; van lokaal conflict tot nationale rel

Publication date:

2001

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Fijnaut, C. J. C. F. (2001). Ten geleide. In J. Smeets (Ed.), *De affaire-Oss; van lokaal conflict tot nationale rel* (pp. 3). Wereldbibliotheek.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Ten geleide

Wie de gangbare literatuur over de geschiedenis van Nederland in de voorbije twee eeuwen raadpleegt, stuit slechts bij uitzondering op het politiewezen. Het speelt in de algemene geschiedschrijving dus geen belangrijke rol. Dit wil echter niet zeggen dat er geen interesse bestaat voor zijn geschiedenis. Het feit dat er niet minder dan twee nationale musea bestaan waarin deze geschiedenis wordt gedocumenteerd – het Marechausseemuseum te Buren en het Nederlands Politieuseum in Apeldoorn –, vormt een eerste bewijs van het tegendeel. Een ander bewijs zijn de talrijke boeken – grote en kleine – die in het recente verleden door amateurs – in de eigenlijke zin van het woord: liefhebbers – over de geschiedenis van de nationale diensten en vele lokale korpsen zijn vervaardigd. Om te beginnen de geschiedenis van de Koninklijke Marechaussee door W. van den Hoek (1963). Onvermeld kan echter ook niet het boek blijven dat N. Groeneweg en A. Hallema publiceerden over vijftig eeuwen politie en justitie (1976). Met recht en reden kan in dit verband tevens de geschiedenis worden genoemd die D. Engelen schreef over de Binnenlandse Veiligheidsdienst (1995). En van de talrijke korpsgeschiedenissen die naar aanleiding van de reorganisatie van het politiebestedel in 1993–1994 zijn verschenen, kunnen bij wijze van voorbeeld de twee volgende worden gememoreerd: die van Th. van de Broek over de gemeentepolitie Tilburg (1993) en die van L. Reijgersberg over de rijkspolitie in Overijssel (1993).

Het zijn echter niet alleen insiders die hebben gezorgd voor een wassende stroom van publicaties. Ook in de wetenschappelijke wereld groeit langzaam aan de belangstelling. Dit blijkt het best uit het aantal proefschriften dat sedert 1990 over bepaalde onderdelen en aspecten van de Nederlandse politiegeshiedenis is geschreven. Deze reeks startte met de proefschriften van J. Kelder over de Schalkhaarders (1990) en van N. Manneke over de Rotterdamse politie rond 1900 (1993). Vervolgens kwam het proefschrift van J. Smeets over het Korps Politietroepen (1997). En ten slotte verdedigden in 1999 G. Meershoek zijn proefschrift over de Amsterdamse politie tijdens de bezetting en D. de Jaeger dat over de houding van de Nederlandse politie tijdens de Tweede Wereldoorlog in Noord-Brabant. Rekent men ook de geschiedenis van de inlichtingendiensten volop tot de geschiedenis van het Nederlandse politiewezen dan kan daarenboven worden gewezen op het

onderzoek van B. de Graaff en C. Wiebes betreffende de geschiedenis van de Inlichtingendienst Buitenland (1998).

Het vorenstaande wekt de indruk dat de 'amateuristische' en de 'wetenschappelijke' politiegeshiedschrijving zich los van elkaar hebben ontwikkeld. Deze indruk is in het algemeen wel juist, maar er zijn uitzonderingen. Een van die uitzonderingen vormen de geschriften van de historicus dr J. Smeets. In de jaren tachtig schreef hij op verzoek van mr J. Wiarda, toen hoofdcommissaris van politie te Utrecht, een scriptie over de Utrechtse gemeentepolitie in de Tweede Wereldoorlog. Vervolgens was hij jaren werkzaam in het Marechauseemuseum te Buren maar deed ondertussen het onderzoek voor zijn eerder genoemde proefschrift over het Korps Politietroepen. In de tijd dat hij voor dit museum werkte, werd hij evenwel ook bij voortduring geconfronteerd met levende en stille getuigen van een van de grootste affaires in de Nederlandse politiegeshiedenis: de zaak-Oss. De belangstelling die zodoende voor deze affaire bij hem werd opgewekt, is uitgemond in het boek dat nu voor ons ligt.

Over de zaak-Oss werd eerder gepubliceerd. De journalist M. Schouten bijvoorbeeld publiceerde er in 1982 ook reeds een nog altijd interessant relaas over. De studie van Smeets graaft, begrijpelijk, echter dieper. Niet alleen in de zin dat zij in belangrijke mate is gebaseerd op schriftelijke bronnen die niet eerder werden geraadpleegd, maar ook omdat zij niet slechts het verhaal van de affaire vertelt. Smeets legt in dit boek immers ook uit waarom het optreden van de marechaussee in en rond Oss halverwege de jaren dertig van de vorige eeuw kon uitgroeien tot een nationale politie-affaire en hoe zich in deze affaire de spanningen ontladden die in de decennia voordien waren opgehoopt in de moeizame en vruchteloze discussie over de reorganisatie van het politiewezen. Affaires als deze laten zich dus goed vergelijken met vulkanische erupties. Het zijn geen toevallige gebeurtenissen maar manifeste bijverschijnselen van een explosief krachtenspel. Men kan ze ook zien als een soort van prisma's: sociale verschijnselen die zicht geven op de innerlijke structuur en werking van maatschappelijke stelsels. Zij bieden dus een unieke kans om dergelijke stelsels diepgaand te bestuderen. En dat is juist wat Smeets heeft gedaan. Tegen de achtergrond van de misdaadproblemen waarmee Oss en omstreken werd geconfronteerd en het optreden van de Koninklijke Marechaussee daartegen zet hij uiteen hoe en waarom het succes van dit korps eerst op lokaal niveau en later op nationaal niveau werkte als een splijtzwan in het politiewezen, de media en de Haagse politiek.

Met dit boek heeft J. Smeets een belangrijke bijdrage geleverd aan de geschiedschrijving omtrent de Nederlandse politie in de voorbije eeuw. Want de 'zaak-Oss' was niet alleen de luidruchtige manifestatie van het politie-

vraagstuk zoals dat tot aan de Tweede Wereldoorlog alsmear grimmiger proporties aannam. Terecht formuleert hij de stelling dat de zaak-Oss – als hoogst-riskante uitbarsting van het toenmalige politievraagstuk – eveneens een belangrijke rol heeft gespeeld in de wijze waarop het politiewezen ná deze oorlog werd geherstructureerd. En hiermee vormt dit boek ook een belangrijke bijdrage aan het historisch project waaraan de auteur al ruim een jaar volop meewerkt: de geschiedenis van de Nederlandse politie in de twintigste eeuw. Dit project werd enkele jaren geleden geïnitieerd door mr J. Wiarda, tegenwoordig korpschef van de politie Haaglanden, en wordt momenteel zowel gefinancierd door de ministeries van Binnenlandse Zaken en van Justitie als door de politie Amsterdam-Amstelland, de politie Haaglanden, de politie Rotterdam-Rijnmond, het Korps Landelijke Politiediensten, de Koninklijke Marechaussee en de politie Utrecht. Het wordt – in een samenwerkingsverband tussen het Schoordijk Instituut van de Katholieke Universiteit Brabant en de Nederlandse Politie Academie – onder mijn leiding uitgevoerd door de auteur van dit boek over de zaak-Oss, door dr G. Meershoek, de schrijver van het proefschrift over de Amsterdamse politie in de Tweede Wereldoorlog, en drs R. van der Wal, die werkt aan de voltooiing van een proefschrift over de militaire bijstand aan de politie in de periode 1848–1914.

Dit project heeft recentelijk met een bibliografie, een archievangids en een ‘voorproeve’ van de Nederlandse politiegeshiedenis zijn eerste vruchten afgeworpen. In 2004 moet het worden afgerond in de vorm van deelstudies op een aantal terreinen en een algemene geschiedenis van de Nederlandse politie in de twintigste eeuw. Wanneer het zover is belichamen deze publicaties op een heel bijzondere manier de samenloop van wetenschappelijk historisch onderzoek op het terrein van de politie en de belangstelling die in het politiewezen zelf is gegroeid voor de eigen geschiedenis.

Tilburg, 15 juli 2001
prof. dr Cyrille Fijnaut